בסייעתא דשמיא!

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת תרומה"

יומא דהילולא של שר התורה הרה"ק רבי אברהם מטשכנוב זי"ע – ה' אדר

****

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 8455798 - 054 - ניתן לקבל את העלון במייל.

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה. א–ב)

בספר שבט מיהודה להגה"ק רבי יהודה גרינוואלד זי"ע הביא בשם רבו הגה"ק **בעל החתם סופר זי"ע** שהנה הדבר ידוע אשר במלאכת המשכן שרתה ברכת ה', שיותר ממה שהתנדבו בני ישראל נמצא להם לצורך המלאכה, וסיבת הברכה היתה על ידי הרצון שהיה לבני ישראל בעת התנדבם תרומה, כי כל איש ואיש חשב בלבו הרי הכסף המובא כאן מטרתו לבית ה' ולמקום השראת שכינתו, ואם כך, היתה תרומתי צריכה להיות כפולה ומשולשת עד מאות פעמים, אך מה אעשה וכל אשר יש לי נתתי עד כי תם הכסף, והנה התשוקה הנפלאה הזאת להוסיף ולהרבות בהבאת נדבה, זה גורם ברכה ושפע על כל הניתן בפועל. וזה מה שמרומז בפסוק "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", שיביאו בני ישראל תרומה מחפציהם, ו"מאת כל איש אשר ידבנו לבו", פירוש מחלק הנדבה שהיא בלב ורצון כל איש אך לא יצאה אל הפועל משום שאין לו, מחלק זה "תקחו את תרומתי", דהיינו שעל ידי זה תשרה במעשה ידיכם...

כן פירש **הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע** נוסח התפילה (ברכו ישתבח) "הבוחר בשירי זמרה", שהשי"ת בוחר במה שנשאר אחר הזמרה, היינו בשיריים שנשארים בלב, ואין ביכולת האדם להוציאם בפיו, כי כשנשאר דבר מה שאי אפשר להוציא מפיו מכח אל הפועל זה הוא סימן לדבר שבקדושה, ולכן צריך האדם להרגיש בעצמו אחרי שגמר להתפלל שאף אם אמר לפניו שירות ותשבחות מ"מ עדיין לא התחיל להללו ולשבחו באמת, ובזה רוצה השי"ת יותר מהזמרה שאמר לפניו!...

ויקחו לי תרומה (כה.ב)

"ויקחו לי" – לשמי (רש"י). וכבר רבו השואלים – מה רצה רש"י להשמיענו בכך? הסבר מעניין הסביר **הגה"ק בעל החוות יאיר זי"ע** והוא יסוד גדול בנתינת צדקה! שהרי מובא בשם **השל"ה הק' זי"ע** שבנתינת צדקה מצטרף שם הוי"ה! דהיינו, הפרוטה שנוטל הנותן בידו היא בדומה לצורת האות יו"ד, חמש אצבעותיו של הנותן, היא "הא". כשהעני פושט את ידו לקבל, הרי זרועו משמשת כ"ואו", וכשהעני מקבל לתוך חמש אצבעותיו, הרי "הא" – השם במלואו! וממשיך ע"כ בעל החוות יאיר, שלפי זה, אם האדם מעלים עין מן הצדקה עד שבא העני ופושט את ידו תחילה, אף כשנותן לו צדקה, אין השם כסדרו, שהרי קודם בא "ואו" "הא" של המקבל, ולכן צריכים להקפיד שהנותן יבוא אל העני ולא להיפך! וזה שנאמר (תהילים יא.ז) "כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו". כשם שהקב"ה עושה צדקות בכל עת, טרם יקראו והוא עונה, צדקה כזו אוהב הקב"ה אצל בני אדם, שיתנו קודם שהעני ישפיל עצמו לבקש – "ישר יחזו פנימו", ששם הוי"ה יהיה ישר, כסדר אותיותיו, וזהו מה שגם רצה רש"י להשמיענו כאן, "ויתנו לי תרומה", באיזה אופן? "לי – לשמי", שנתינת צדקה תסמל את שמי כסדר אותיותיו דהיינו שאתה תקדים ותיתן לעני, ולא שהעני יצטרך להקדימך, כי אז שמו של הקב"ה לא יצטרף כסדרו...

על **הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע** מסופר, שיום אחד עמדו כמה וכמה אנשים שבאו לשחר את פניו ולהתחמם כנגד אורו במפתן חדרו וחיכו לבוא תורם בכדי שיוכלו לגשת את הצדיק. לפתע, נשמע קולה של עניה סוערה אחת, בהתווכחה עם הגבאי, אשר לא הניחה לכנוס אל הקודש. אבל לא ארכה לה הדקות וכבר שמעו כולם את הרבי קורא בקול לגבאו, אריה! הנח לה להיכנס, זקוקה היא המסכנה למעות, כדי להחיות את נפשה! בהיכנסה, נטל הרבי מטבע גדולה ויקרה מעל שולחנו, העבירה מידו אחת לידו השניה, לאחר מכן שב והניחה על גבי השולחן, והורה לעניה ליטלה. לאחר שיצאה הלזו בשמחה ובהודיה, נענה רבינו ואמר לעומדים עליו: למען לא תהיו סבורים, כי ראיתם את מאיר משתעשע במטבע כסף להנאתו, שומה על מאיר לבאר לכם, מפני מה טילטל את המטבע ממקומה בטרם מסרה לתעודתה: תדעו כי בנתינת צדקה לעני, יש לכוין בשם "הוי"ה ברוך הוא, והכוונה היא כזו: המטבע עצמה, דמות אות יו"ד לה, "חמש אצבעותיו של הנותן, הריהן ה"א, זרועו המושטת של הנותן, דמות וא"ו לה, ואילו חמש אצבעותיו של המקבל, הינם ה"א האחרונה שבשם. כל זאת שריר וקיים, כאשר המקבל הוא עני. אמנם מה יעשה הנותן, כאשר המקבלת היא עניה, ואינו יכול למסור מידו לידה? העצה לזה היא אפוא, להעביר את המטבע מיד ליד, בטרם ימסרנה לידה – וזאת אשר עשיתי.... "תדעו" המשיך הרבי וגילה להם רז – "כי זהו שאמרו רבותינו ז"ל במשנה (קידושין פ"ב) "כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עמהן", כלומר, מי שנותן צדקה לעניה, לא יעשה את ייחוד השם עם המקבל, כאשר אצל עני, כי אם ייחד את השם בינו לבין עצמו לבד!....

ועשית מנורת זהב טהור וכו' ירכה וקנה וכו' ממנה יהיו (כה.לא)

ירכה היא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלושת הרגלים יוצאים הימנה ולמטה (רש"י). סבי **הגה"ק רבי יחזקאל טויסיג ממטרסדורף זי"ע** מסביר בספרו **תפארת יחזקאל** הסבר נחמד לשם מה הוזקקו לשלושה רגלים מאחר שכבר היה יכולה המנורה להיות נתמכת ע"י הירכה שעשויה כמין תיבה כדברי רש"י: ומסביר כך, משום דאיתא במשנה (אבות א.ב) "הוא היה אומר: על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". ובגמרא (יבמות קט:) "כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו. ואמר רב הונא: כל העוסק בתורה בלבד, דומה כמי שאין לו אלוה וכו'". ובגמרא (עבודה זרה ה:) "אשריכם ישראל בזמן שעוסקים בתורה ובגמילות חסדים יצרם מסור בידם". ועל כן, הרוצה לזכות בכתרה של תורה, עליו לשלב עמה "עבודה וגמילות חסדים", ואז תורתו מתברכת, ויצרו מסור בידו. והנה מנורה רומזה לתורה כמאמר חז"ל (בבא בתרא כה:) הרוצה להחכים ידרים, וסימנך מנורה בדרום. אמנם כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו, ועל כן עליו לשלב כל הג' עמודים יחדיו, דהיינו, "תורה עבודה וגמילות חסדים". ולכן יש למנורה ג' רגלים, לרמז שרק אז יש קיום להתורה אור, אם משלב עמה כל שלושת העמודים!...

ולחידוד העניין אביא בפניכם את הסיפור הבא: עם התמנותו כרב בקהילת פראג, הרבה **הגה"ק בעל הנודע ביהודה זי"ע** להוכיח את בני עדתו על התרפותם מלהחזיק ידי עניים. משנוכח לדעת שדברי תוכחתו נופלים על אוזניים ערלות, הלך לרחובה של עיר, אל בין הסוחרים העומדים שם, ועשה עצמו מתעניין במכירת סחורה. כשראו זאת הסוחרים תמהו מאוד, מה לו לגאון הגדול בין הסוחרים. ואחד הסוחרים אף הרהיב עוז בנפשו ושאלו על כך. ברוב חריפותו השיבו הנודע ביהודה: הנה אנחנו רואים כי שולחן שיש לו שלושה רגליים אם נחסרת לו רגל אחת, מניחין תחתיו איזה דבר וסומכין אותו, ושוב יכול השולחן לעמוד כבתחילה. אולם אם נשברת גם הרגל השניה, אי אפשר לסמוך השולחן עוד, והעצה היא לקצץ חלק מהרגל השלישית עד שהושלחן יעמוד בגובה שווה עם שתי רגליו האחרות. והנמשל: הנה חכמינו זכרונם לברכה אמרו: (אבות פרק א' משנה א') "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". כאשר נחרב בית המקדש – נשברה רגל אחת והיא "העבודה". באו חכמינו זכרונם לברכה ואמר: איזוהי עבודה שבלב? תפילה, ונשאר העולם עומד כבתחילה. כעת, כאשר אנשי עדתנו קופצים את ידיהם מלחונן דלים, אזי גם הרגל השניה – גמילות חסדים – נשברת, ואם כן, על מה יוכל העולם לעמוד ולהתקיים? על כן, אמרתי בליבי, אלכה גם אני אל השוק ואשבור גם את הרגל השלישית – התורה – ואז יוכל העולם לעמוד ותבל בל תימוט...

הרב הקדוש
רבי אברהם בן רבי רפאל מטשכנוב זי"ע
ה' אדר – תרל"ה
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן!

מראש צורים אראנו!

רבינו הגה"ק רבי אברהם לנדא זי"ע, "הצדיק מטשכנוב" כפי שכונה בפי כל, נולד בשנת תקמ"ט בכפר "פראנטשב" בפלך פלוצק שבפולין, לאביו איש תם וישר רבי רפאל דובינסקי, [כך היה שם משפחתו של רבינו עד לתקופת אירוסיו], בנו של הנסתר והתמים רבי יחיאל אייכל, בנו של הצדיק הקדוש רבי יששכר בעריש, שבעיר מגוריו "קוטנא" נקרא בשם רבי בעריש חסיד.

על רבי בעריש חסיד מסופר, שהיה מופשט לגמרי מחומריות ותענוגי עולם הזה, והכניע את חומרו עד קצה האחרון, ארבעים שנה התענה משבת לשבת, וכששכב לנוח, היה שם אבן מתחת לראשו. לפני פטירתו ציווה, שאבן זו תהיה מצבה לקברו, והבטיח כי יוצאי חלציו בעת שיצטרכו לישועה, יתפללו על קברו ויוושעו. מקובל כי אכן צאצאיו סמכו על הבטחתו, ואף רבינו הצדיק מטשכנוב, בסוף ימיו כשחלה, שלח שליח להתפלל על קברו של רבי בעריש בבית החיים שבעיר קוטנא. על אבן זו נכתבו המילים הבאות: "פ"נ בוצינא קדישא חסידא ופרישא מ' יששכר בעריש ב"ר בנימין ז"ל".

דרכו של רבי בעריש היה, לצאת מידי לילה בחצות, אל השדות והיערות שמסביב לעיר קוטנא, וערך שם תיקון חצות מתוך בכי והתעוררות. שומר העיר שהבחין ביציאותיו המוזרות של רבי בעריש, החליט לעקוב אחר מעשיו בשעות אלו, הלך בעקבותיו, והבחין כי יושב הוא על הקרקע ובוכה על חורבן בית מקדשינו. לפליאתו הרבה, שמע קול נוסף של בכי, בעוד שבעלטה ראה רק את רבי בעריש, החליט הוא לשאול את רבי בעריש בעצמו, שיסביר לו את פשר הדבר.

למחרת בחצות הלילה, כשרבי בעריש יצא כהרגלו, עצר בעדו שומר העיר, ודרש במפגיע שיגלה לו מה פשר הבכי הנוסף ששמע אך לא ראה, ניסה רבי בעריש לדחותו באופנים שונים, אך כשהשומר התעקש, גילה לו רבי בעריש, לא לפני שהשומר הבטיחו שלא יגלה לאיש, כי יושב הוא עם ירמיהו הנביא, ושניהם בוכים על חורבן ירושלים וצרות עם ישראל! השומר ששמע דברים אלו, לא יכל לעצור בעדו, וגילה הדבר לבני העיר, כך ששמו של רבי בעריש התפרסם לצדיק וקדוש.

הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע התבטא פעם על רבי בעריש, כי היה בידיו המפתח של "אוצר הנשמות", ומשום כך עלתה בידו להוריד נשמה כה גבוהה לנינו רבינו הצדיק מטשכנוב...

בנו של רבי בעריש היה, רבי יחיאל איכל, מהצדיקים הנסתרים שבאותו הדור, כל ימיו הגה בתורת ה' והצטמצם בד' אמות של הלכה בין כותלי בית המדרש, (לא ידוע פרטים נוספים אודותיו). את פרנסת ביתו של רבי יחיאל איכל, סיפק בכבוד בנו רבי רפאל אבי רבינו זיע"א, רבי רפאל היה לבוש כאחד הכפריים ונראה כיהודי פשוט, כשלמחייתו החזיק חנות לממכר יי"ש, אך גם הוא היה קדוש וגדול בתורה כאבותיו הגדולים, לימים העידה ביתו מרת שרה רבקה אחות רבינו זיע"א, כי אביה, היו ששה סדרי משנה שגורים על פיו בע"פ, והיה משננם בכל רגע פנוי.

לאחר תקופה, נפטרה אשתו של רבי רפאל, והובילה בעלה הדגול לקבורה בעיר "לונטשיץ", באותם ימים כיהן כרב העיר **הגאון רבי זאב וולף אוירבך זי"ע**, נכדו של הגאון רבי מנחם מנדל אוירבך בעל ה"עטרת זקנים" על המג"א, שהיה נין ונכד לרבינו המהר"ל זיע"א, ולמעלה בקודש עד דוד מלך ישראל.

בביתו של רב העיר הנ"ל רבי זאב וולף זצ"ל גדלה והתחנכה נכדתו "ראדא" שהתייתמה מאביה רבי משה שנפטר בדמי ימיו, והוא לקחה תחת חסותו. ראדא הייתה נערה שהגיעה לפרקה ולא מצאה את זיווגה, מה שגרם צער רב לרבי זאב וולף, באחד הימים, לאחר שהגיעו מים עד נפש, הכריז רבי זאב וולף, כי הראשון שיכנס לביתו ואינו נשוי, הוא יהיה בן זוגה של ראדא. לא עבר זמן רב, ורבי רפאל נכנס לבית, על מנת לשוחח עם רב העיר בעניין קבורת אשתו שנפטרה זה עתה, לאחר שסיימו לשוחח, ביקש רבי זאב וולף מרבי רפאל שיסור אליו לאחר קומו מהשבעה. כשהופיע, שאלו רבי זאב וולף אם יסכים להתחתן עם נכדתו ראדא, רבי רפאל הסכים מיד, אך כששאלו את ראדא, סירבה להינשא לאלמן המבוגר ממנה בהרבה. כששמע זאת רבי זאב וולף קרא לראדא, והבטיח לה דורות ישרים ומבורכים אם תסכים להינשא לרבי רפאל. ראדא, שידעה היטב את גדולת זקנה שאין ברכותיו חוזרות ריקם, הסכימה לשידוך עם רבי רפאל.

לידתו המופלא!

לאחר הנישואין עברו רבי רפאל וזוגתו להתגורר בעיר פראנטשב, כשלפרנסתם שכרו מהפריץ בית מרזח באחד הכפרים שמסביב לעיר. כל ימות השבוע ישב רבי רפאל בחנות ועסק בממכר היין שרף, כשהוא משנן ללא הרף פרקי משניות רבים שהיו שגורים על פיו, ומידי שבת וחג היו שבים לביתם בעיר. עסק זה פרנס אותם בכבוד עקב האמינות הרבה שהקרינו על הלקוחות, שרבים מהם היו גויי הכפר. דבר אחד העיב על חייהם בהיותם חשוכי בנים, רבות העתירו והתפללו ועדיין לא נושעו...

מספר שנים לאחר מכן, התמנה כומר חדש לבית יראתם בכפר זה, כומר זה שונא ישראל היה, והרבה להפיץ בקרב הגויים רוח שנאה נגד היהודים, במיוחד לא סבל הכומר את רבי רפאל, בראותו את גודל הצלחתו בבית המרזח. רבות חשב איך להפיל את רבי רפאל ולהטותו ממסילת הפרנסה והאושר, מידי שבוע היה קורא לגויי הכפר להחרים את בית המרזח, בהטעימו, כי חטא גדול הוא להעשיר מכספיהם את היהודים, אך גויי הכפר לא שמעו לו מרוב אהדתם לרבי רפאל. גם הפריץ, שהכומר ביקש ממנו להדיח את רבי רפאל ממשרתו, לא נענה לבקשותיו.

בראות הכומר כי רבי רפאל ממשיך בעסקיו ואין בידו לעשות לו כל רע, החליט בדעתו לפעול באופן אחר. ככומר ידען ומלומד, הכיר במנהגי היהודים, וביניהם המנהג למכור את החמץ בערב פסח לגוי. לאחר בירור, ניגש הכומר אל הגוי שהיה רגיל לקנות מרבי רפאל את היי"ש מידי שנה, והציע לו סכום כסף גדול כדי שלא יקנה השנה את החמץ מרבי רפאל, ואף הזהיר אותו כי אם יקנה מהיהודי את החמץ סופו לרדת לגהינום, כמו"כ הוסיף להזהיר את כל תושבי הכפר לבל יעיז אדם לקנות החמץ מהיהודים.

בהגיע ערב פסח, ציפה רבי רפאל כמידי שנה לגוי הקבוע שיבוא לקנות ממנו את החמץ, כשהתאחרה השעה והגוי לא הופיע, סר רבי רפאל לביתו, אך הגוי שפחד מהכומר אמר לו כי השנה אין הוא מעונין בעסקה זו. ניסה רבי רפאל לגשת אל שאר גויי הכפר אך כולם סירבו לקנות ממנו את החמץ. הבין רבי רפאל שיד הכומר בדבר, ועומד הוא בפני ניסיון קשה של איבוד פרנסתו, שהרי לא יעלה על הדעת שיישאר ברשותו חמץ ויעבור על איסור בל יראה ובל ימצא. הלך ופתח לרווחה את דלתות בית המרזח, והכריז בקול גדול בלשון פולנית שהכל יבינו, "הריני מפקיר את כל חמצי וכל הרוצה ליטול הרשות בידו" ויצא לעיר לחוג את חג המצות בדיצה. במשך ימי חג הפסח לא נראה שום סימן עצב על פניו של רבי רפאל, אף שידע כי איבד את מקור פרנסתו, והרי הוא עני ואביון. לאשתו שבורת הלב, לא גילה דבר מכל הנעשה, בכדי שלא לצערה בימי החג.

בשנים כתיקונם, היה רבי רפאל מיד עם צאת החג רותם את עגלתו וממהר לחזור לכפר, על מנת לפתוח את בית המרזח, ולפיים בכך את גויי האזור שמזה שמונה ימים לא טעמו יי"ש. בשנה זו לא מיהר רבי רפאל, בסתר ליבו ידע, כי לא נשאר מאומה מכל היי"ש שהיה בערב החג, לשאלת זוגתו מדוע אין הוא נוסע, השיב בסתמיות כי לא יקרה כלום אם ימתינו לילה נוסף.

למחרת עם בוקר, יצא רבי רפאל לאמוד את הנזק שנגרם לו, בדרכו פגש את אחד מאיכרי הכפר, אמר לו רבי רפאל, נו! בוודאי היה לכם חג שמח עם הרבה משקה בחינם, השיב לו האיכר באירוניה, הלוואי שיכולנו לטעום לפחות כוסית אחת. מיד כשעזבת את הכפר, הופיעו שני כלבים אימתניים, ורבצו ליד פתח בית המרזח, בהניסם את אלו שניסו בכל זאת להיכנס. כשהגיע רבי רפאל לחנותו, קפצו לעברו שני הכלבים, לקקו את ידיו ונעלמו כלא היו...

כשראה רבי רפאל את הנעשה, הבין כי עדיין הוא בעיצומו של הניסיון, והגיע לכלל החלטה כי יעמוד בו בכל מחיר! חשב הוא בלבו, הרי חמץ זה לא היה מופקר כדין, שהרי לא היה שייך לשתות ממנו במשך החג, וממחשבה למעשה, ניגש לברזי החביות, פתחם והיי"ש החל להישפך על הרצפה, זוגתו שהבחינה בכך, הרימה את קולה בבכי שלא יעשה זאת ללא הוראת רב, נענה רבי רפאל להפצרותיה, והלכו לשאול את רב העיר "פלוצק" הגאון רבי אריה לייב צינץ הנודע בשם רבי לייבוש חריף, עיין הרב בדבר, ופסק כי הואיל וההפקר היה כדין שהרי רבי רפאל לא הביא את הכלבים, ובאו מעצמם, אין ביי"ש שום חשש איסור.

מרת ראדא ששמחה על פסק הרב חזרה מאושרת לביתם בפרנאטשב, ואילו רבי רפאל נסע לבית המרזח. בדרכו הרהר רבי רפאל, נכון הדבר כי הרב פסק להיתר, אך במציאות הרי היי"ש לא היה במצב הפקר ואיך אוכל ליהנות ממעשה נסים, גמלה החלטה בלבו, ובשובו לכפר פתח את הברזים ושפך את היי"ש עד הטיפה האחרונה, רק אז שקטה רוחו.

כשנודע הדבר לזוגתו נסעה לרבי לייבוש חריף ופרצה בבכי נסער, בנים אין לי! והנה עכשיו גם פרנסה אין לי! איך אוכל לעמוד בכך. ענה לה רבי לייביש,

"מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך" בזכות מסירות נפש זו למען קיום מצוות ה' בהידור, כעת חיה את חובקת בן, שיאיר את העולם כולו. ואכן לשנה הבאה שנת תקמ"ט זכה הדור ונולד **רבינו הגאון הקדוש רבי אברהם זי"ע**, שלימים נתפרסם שמו בכל רחבי העולם בשם **"הצדיק מטשכנוב" זיע"א.**

קדוש מרחם אמו!

הרה"ק היהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע התבטא על רבינו שהוא "קדוש מרחם", ואכן קדושתו הייתה ניכרת עליו כל ימי חייו. מסופר כי בעודו עולל, היה נוהג להניח כפות ידיו על ראשו, וכשרצו להסירם החל לבכות, כך נשנה הדבר מספר פעמים עד שהבינו כי רצונו בכיסוי הראש ושמו לו כיפה וחדל לבכות...

שנות נעוריו!

במעלליו יתנכר נער, וכבר בגיל צעיר בעודו ילד רך בשנים היה מחדש חידושי תורה עמוקים! באותם שנים כיהן כרב העיר פלוצק **הגה"ק רבי אריה לייב צינץ זי"ע** שהיה נוהג למסור שיעורים בעירו, רבינו היה משתתף בשיעוריו. [כפי שכתבנו היה זה הצדיק שבירך את הוריו של רבינו שבזכות המסירות נפש לקיום המצוות יזכו לבן שיאיר את עיני ישראל]. כך ניצל רבינו את שנות נעוריו כשמוחו החריף יחד עם תכונות נפשו העדינה מסייעים רבות לגידולו על מבועי התורה כאילן מפואר אשר עתיד להרעיש תבל ומלואה בכוח תורתו וקדושתו...

בואו בברית הנישואין – פקחותו של שדכן!

שמעו של רבינו הלך והתפרסם מיום ליום, ורבים רצו לזכות להכניס אור יקרות זה לתוך ביתם, ובעודו בן ט"ו שנים דברו בו נכבדות. אחד מחשובי הקהילה בעיר פלוצק היה הנגיד המפורסם ר' יצחק הכהן הנודע בשם "ר' איצלה פלוצקר", והוא גמר בדעתו לשדך את בתו עם רבינו, ולשם כך שלח את חתנו רבי דן לנדא אף הוא מנכבדי הקהילה בפלוצק, לבית הורי רבינו בלונטשיץ, על מנת לשכנעם שיעבירו את בנם תחת חסותו, והוא ידאג לכל מחסורו, בכדי שיוכל להתעלות במעלות התורה והיראה בלא שום טרדות. כשמטרתו הייתה ברורה, כדי שבבוא העת יוכל לזכות ביהלום זה.

רבי דן לנדא שמע בקול חמיו ונסע בשליחותו לבית הורי רבינו. בעת נסיעתו ללונטשיץ החל להרהר בלבו, הרי גם לי יש בת כלילת המעלות, ומדוע לא אזכה אני להידבק בתלמידי חכמים ועוד עם כזה חתן שככל הנראה יהיה נמנה עם גדולי הדור. וממחשבה למעשה, כשהגיע להורי רבינו לא הזכיר כלל את שליחותו של חמיו, אלא דיבר עמם בדבר שידוכי בנם עם בתו מרת יוטא, ואכן כך היה, ורבינו נהיה חתן אצל רבי דן לנדא.

הסבא רבי איצלה פלוצקר שחפץ מאוד בחתן כדוגמת רבינו לא השלים בקלות עם "פקחותו" של חתנו רבי דן, [ויש אומרים שאף תבעו לדין תורה בגין כך, והפסק היה שרבינו בעצמו יחליט בנידון, ורבינו בחר ברבי דן, וככל הנראה מחמת הבדל השנים שבין רבי דן לחותנו רבי איצלה, היות ורצה להמשיך לשבת על מבועי התורה בלא טרדות לאורך שנים.] וכדי לרצותו הוחלט שעד מועד החתונה ישהה החתן בבית זקינו רבי איצלה, וכפי רצונו בשלחו את חתנו להורי רבינו, ובזה נחה דעתו...

לאחר נישואיהם התגוררו בעיר פלוצק, כשחותנו רבי דן מכלכל אותם בנחת ובכבוד וממציא להם כל מחסורם ביד רחבה ונדיבה, דבר שאפשר לרבינו להתמסר ביתר עוז ובתעצומות נפש ללימוד התורה ועבודת ד'.

עלה מעלות רמות – פגישתו עם הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע

בשנים אלו נתעלה רבינו במעלות רמות, היה לומד בהתמדה עצומה עד שהיה בקי "בש"ס ופוסקים, ספרא, ספרי, תוספתא, תלמוד בבלי וירושלמי, ובמלא רוחב ספרי הלכה וספרי קבלה". כפי שמעיד תלמידו רבי יוסף קרא בספרו "יורה ומלקוש". וכגודל בקיאותו כך היה גודל עיונו, כל מה שלמד היה מעיין בעמקות נפלאה, עד שנתפרסם שמו בעירו בשם "העילוי מפלוצק". מסופר כי באחד הימים עבר דרך העיר פלוצק, **רשכבה"ג הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע**, ובשהותו בעיר ביקש לשוחח בתורה עם למדני העיר, והביא לפניו את רבינו, ושוחחו שניהם ארוכות במרחבי הש"ס כיד ה' הטובה עליהם. רבי עקיבא איגר התרשם עמוקות מרבינו, ורושם זה נשאר אף בחזרתו לעירו. עד כדי כך שהרה"ק בעל "האבני נזר" מסוכטשוב זיע"א העיד, ששמע מרבה של העיר לודז' הגאון רבי משה, שהיה מגדולי תלמידיו של הגרע"א, כי רבו רבי עקיבא איגר בכל פעם שהיה מזכיר את שם רבינו היה קם ממקומו!...

רבותיו בתורה ובחסידות!

דרך מיוחדת הייתה לרבינו באופן גדילתו בדרכי התורה והחסידות. בעוד שעל מרבית גדולי ישראל לדורותיהם יודעים אנו כי קנו תורה מרבותיהם באופן של תלמיד ורב, רבינו לעומת זאת עלה ונתעלה בכוחות עצמו בשקדו על התורה והעבודה בהתאמצות אדירה עד כלות כוחו, העיקר למד מפי ספרים ולא מפי סופרים, וכפי שהעיד **הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע** כי הצדיק מטשכנוב הוא מהיחידים בדורות שאחר הבעש"ט שזכה לגדולות בלא סיוע מצדיקים, רבינו לא נסע לגדולי הדור לקנות לקח מפיהם, ואף לא מצאנו שמכנה בכתבים את אחד מגדולי הדור בשם מורי ורבי. גם בדרך עבודת ה' לא השתייך רבינו לעדה מסוימת בפולין, ואף לא הרבה בנסיעות אל צדיקי דורו, אמנם בימי עלומיו, כשהתגורר בפלאצק היה נוסע להסתופף בצל **הרה"ק רבי פישל מסטריקוב זי"ע** יחד עם סיעת חסידים ואנשי מעשה, אך לאחר זמן המעיט בנסיעות אלו. וכתורתו כך עבודתו, היה גדל ועולה בדרכי העבודה בעצמו ללא סיוע מצדיקי דורו.

רבים מגדולי החסידות ניסו לקרבו אל חצרותיהם, אך לא הצליחו בכך. משום שרבינו עמד בדרכו כצור איתן להתבודד בינו לקונו בתורתו ובתפילתו, וחשש שיצטרך לשנות מדרכיו, אם יתקשר לדרך מסוימת בעבודת ה'.

פגישתו עם הרה"ק רבי בונים מפשיסחה זי"ע

מסופר כי בעודו אברך צעיר, בעת שהיה סמוך על שולחן חותנו בפלאצק, היה נוהג מידי לילה ללמוד עד השעות הקטנות של הלילה בבית המדרש של העיר. באחד הלילות נכנס לביהמ"ד סוחר, אחד מרבים שהיו נוסעים ליריד בלייפציג, והיו עוברים דרך העיר פלאצק. הסוחר התיישב ליד אחד השולחנות כשעיניו סורקות את יושבי בית המדרש, עד שנח מבטו על רבינו שהיה שקוע כל כולו בסוגיא קשה. ניגש הסוחר אל רבינו והחל לשוחח עמו בנבכי הסוגיא, הסוחר הראה גבורה בכח התורה שבו, אך רבינו גם הוא לא טמן את ידו והשיב מלחמה שערה, והיו מתאבקים זה עם זה עד שעלה השחר, אז ביקש הסוחר מרבינו את הטלית ותפילין שלו, ע"מ שיוכל להתפלל שחרית, כשסיים להתפלל, הניחם על השולחן ויצא מביהמ"ד בלא להיפרד מרבינו. כשבא רבינו להתעטף בטלית, נרתע לאחוריו, הטלית היתה ספוגה מדמעותיו של הסוחר. לאחר התפילה בירר אצל יושבי בית המדרש לזהותו של הסוחר, ונודע לו כי היה זה הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זיע"א, שקודם היותו למנהיג עדה בישראל, היה עוסק למחייתו בפרקמטיה.

התקרבותו אל היהודי הק' מפשיסחא זי"ע שבסוף לא נתקיימה!

רבי בונים שעמד על גדלות נפשו וכח תורתו של רבינו, התאווה לראותו בין תלמידי רבו "היהודי הקדוש" מפשיסחא. ואכן כשחזר לפשיסחא סח לרבו אודות אלומת האור המאירה בפלוצק, כששמע זאת היהודי הקדוש, ביקש מתלמידו שגר בפלוצק להביא אליו את רבינו, אלא שרבינו סירב לנסוע מחשש שיצטרך לבטל מלימודו בו היה שקוע בכל נימי נפשו, אך לאחר שאותו תלמיד הפציר בו שוב ושוב, אמר לו רבינו שבפעם הבאה שיסע לפשיסחא יצטרף אליו. הסכמה זו של רבינו ניתנה לאחר שרבי בונים הצטרף למאמצים להביא את רבינו לפשיסחא, ואמר לאותו תלמיד, שמכיון שרבינו הוא "דאווינער" היינו ששם דגש חזק בעבודת הלב זוהי תפילה, ואולי לא ירצה רבינו לבוא לפשיסחא מכיוון שלא תהיה לו אפשרות לכוון בתפילה כמו בפלוצק, לכך מוכן הוא רבי בונים לצאת מדירתו ולהעבירה לרבינו ע"מ שיוכל להתפלל וללמוד כהרגלו. לאחר תקופה, כשאותו תלמיד רצה לנסוע לפשיסחא בא אל רבינו ע"מ לצרפו עמו, אך כששמע זאת חותנו של רבינו, רבי דן לנדא עיכב בעדו, באמרו, הרי גם אני רוצה לנסוע, המתן עוד תקופה ונסע יחדיו אל היהודי הקדוש. רבינו שאור ההלכה היה נר לרגליו נענה לבקשת חותנו כפי המבואר בשו"ע דחייב אדם בכבוד חמיו, ודחה את נסיעתו לפשיסחא עד שחמיו ייסע גם הוא. כשהגיע תלמידו של "היהודי הקדוש" אל רבו בפשיסחא, שאלו רבו מיד, היכן העילוי מפלוצק, סח לו תלמידו כל אותו מעשה. הצטער היהודי הקדוש עד מאוד ואמר: שיש היזק גדול בזה שלא בא, כי ידעתי שקדוש הוא מרחם אמו, ואם היה בא כפי בקשתי, הייתי נותן לו את כל קרן האור שלי והיה מאיר מתורתו ומשפיע על כל בני ישראל...

ואכן, רבינו לא הספיק לנסוע אל היהודי הקדוש, כי תקופה קצרה לאחר מכן, בחוה"מ סוכות תקע"ד עלה היהודי הקדוש בסערה השמימה, בהיות רבינו בן 25 שנים. מובא כי רבינו הקפיד על חותנו שעיכב בעדו להסתופף אצל היהודי הקדוש, ובמיוחד לאחר שהרה"ק רבי פישל מסטריקוב זיע"א אמר לרבינו בתקופה שהסתופף אצלו, שיסע ליהודי הקדוש מפשיסחא ושם היה תיקון לנפשו, וכפי שהעיד זאת, רבי אלעזר מפולטוסק. יש אומרים כי קפידה זו אף גרמה לרבי דן לרדת מנכסיו כפי שיסופר לקמן...

קבלת עול הרבנות!

באופן זה של תורה ועבודה בכל כוחו ומרצו, גדל רבינו בצל חותנו רבי דן לנדא, שדאג לכל מחסורו וכלכלו בכבוד וברווח, כשעול הפרנסה אין מונח על צווארו. אך ביום בהיר התהפך הגלגל על רבי דן וירד מנכסיו, ושוב לא היה יכול להחזיק את משפחת רבינו על שולחנו. החל רבינו לחשוב על מקור פרנסה ממנו יוכל לכלכל את בני ביתו, והיות ולרגע לא חשב לעזוב את מקור חיותו תורותינו הקדושה, לא נותרה לו ברירה אלא לקבל על עצמו את עול הרבנות באחד הקהילות הרבות שבמרחבי פולין. רבות היו הקהילות שחפצות היו לראות את רבינו על כס הרבנות בעירם, ולשם כך שלחו משלחות מנכבדי קהילתם, ע"מ לשכנע את רבינו לסור אליהם. בין הקהילות שחפצו ברבינו, היתה קהילת

"טשכנוב" עיירה קטנה בפולין, בה כיהן במשך השנתיים האחרונות, רבי אריה לייב צינץ, ובתקופה זו קיבל את משרת הרבנות בעיר "מאקוואו" ונכבדי הקהילה חיפשו מורה דרך שידריכם בנתיבות התורה וההלכה ובדרכי עבודת ה'. ודווקא היא שמצאה חן בעיני רבינו ואותה איוותה נפשו לשכון בה ולהאיר אותה בכוח תורתו וקדושתו. ואכן נענה רבינו לבקשתם, ובשנת תק"פ בהיות רבינו בן שלושים לכוח, עבר לגור בעיר, ובמשך חמישים ושש שנים היה רועה את צאן מרעיתו מתוך מסירות ואהבה אין קץ, ועל שמה נקרא לדורות עולם "הצדיק מטשכנוב".

פה נקי!

נהג רבינו בשעה שדיבר בדברי תורה, להקפיד שישוחחו בשפה נקיה ומכובדת כראוי להוגי תורת ה'. סיפר בעל ה"חלקת יואב" כי נסע פעם לטשכנוב להסתופף בצל רבינו, ויחד עמו הגיע אחד מתלמידי רבינו אשר הביא איתו בחור המיועד להיות חתנו, וביקש מרבנו שיבחן את הבחור בלימודו. אמר לו רבינו שיאמר בפניו שיעור שהכין בסוגיא הנלמדת, ואכן הבחור אמר והתפלפל בסברות ישרות, והכל היה הולך כשורה, אלא שבשטף דיבורו פלט הבחור את המילים "אם כן הרמב"ם דלא כהגמרא", עצרו רבינו ולא רצה לשמוע את המשך דבריו. תלמידו, שלא הרגיש בזה, היה בטוח שרבינו מסתפק בשמיעת חידושיו שאמר עד עתה, מפני שמצאו חן בעיניו ולכן ביקש את ברכתו לשידוך. ענה לו רבינו "לא לא! הלא אתה רואה! הלא שמעת!". וסיפר בעל החלקת יואב כי לאחר זמן נודע, שאותו בחור יצא לתרבות רעה, והדברים מבהילים עד כמה ראה רבינו אף בדיבור פשוט את פנימיות האדם.

יהרג ואל יעבור – מנהיג ישראל שומר את דיבורו!...

מטבע הדברים, כגדול הדור היו באים לפתחו ולהכרעתו השאלות המרכזיות שהיו נוגעות לכלל ישראל באותו דור. ולדעתו היה משקל רב בעיני גדולי ישראל בהרבה פרשיות ושאלות הלכה בימים ההם. אך הפרשיה הגדולה שהרעישה את כל מדינת פולין, היתה בשנת תרי"א, כשגזרה המלכות שכל היהודים חייבים לשנות את מלבושיהם למלבושי הנכרים, וכן לגלח את פאותיהם וזקנם. וגדולי ישראל נחלקו בדבר, יש שנטו להחמיר שלא להשמע לציווים ואף במחיר מסירות נפש, כיון שבגזירה זו רוצים להעביר את ישראל על דתם ובזה נפסק בשו"ע יו"ד דאפילו על ערקתא דמסאנא "יהרג ואל יעבור" (שרוך הנעל שאם דרך העובדי כוכבים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חביריו ישראל). אך מאידך גיסא, היו מהגדולים שצידדו בדעה שאין כוונתם להעביר על הדת אלא רוצים להשוות את החיצוניות בין כל אזרחי מדינת פולין, ואין דין של יהרג ואל יעבור אלא על ג' עבירות בלבד. בראש מחנה הגדולים שהחמירו, עמד בעוז ותעצומות רבינו הקדוש, שציווה להכריז בשמו בכל בתי המדרשות, שכל יהודי ימסור את נפשו, ולא ישמע לגזירת המלכות. רבינו לא הסתפק בהכרזה בלבד, אלא ציווה ללומדים בבית מדרשו, ללמוד הלכות קידוש השם, היות וזה נוגע הלכה למעשה, וכמו שלומדים עניני החג קודם החג. באותם ימים הגיע משלחת לרבינו, מחשובי העיר טשכנוב וחכמיה, וטענו בפני רבינו, איך אפשר לפסוק בדעת יחיד, דין של יהרג ואל יעבור, הרי רבים מגדולי הדור לא פסקו להחמיר. השיב להם רבינו. כי הוא אינו יחיד בפסק זה, כי שמע שגם בעל החידושי הרי"מ מחמיר בזה. שאלו אחד מהאנשים וכי על פי שמועה אפשר לפסוק לחומרא בדיני נפשות, אמר לו רבינו, בזה אתה צודק, ולכך אסע במיוחד לוורשא בשביל להיפגש עם החידושי הרי"מ, וביחד נפסוק את ההלכה.

כששמעו בני ביתו של רבינו כי עומד הוא לנסוע לוורשא, ניסו להניאו מהנסיעה שהייתה סכנה, משום אנשי הצבא שהסתובבו בחוצות והתעללו ביהודים שנקלעו לידם, אך רבינו בשלו שהוא חייב לנסוע, כשהוא מוסיף "וכי אני נוסע לשבת שם, איני נוסע אלא לשמוע את דעתו ולחזור מיד". וכך עשה, עוד באותו יום נסע לוורשא בלויית משמשו הנאמן רבי אבא, ומיד סר אל ביתו של החידושי הרי"מ שקבלו בכבוד גדול וכיבדו לשבת, אך רבינו לא רצה לשבת למרות בקשתו והפצרתו של החידושי הרי"מ, ומשום כך נשאר גם החידושי הרי"מ לעמוד. אמר לו רבינו באתי לכאן לשמוע את דעת כבודו בעניין גזירת המלכות ומה רצון המלכות בזה, השיב לו בעל החידושי הרי"מ שכוונתם להעביר את ישראל על דתם, ענה רבינו בקול רם, "ברוך שכיוונתי לדעתו הגדולה". ואח"כ פלפלו בעמידה שעתיים בהלכות מצות קידוש השם וחזר רבינו לביתו.

בדרך חזרה, שאל המשמש את רבינו, מדוע לא רצה לשבת אצל החידושי הרי"מ למרות שכ"כ הרבה הפציר בו, השיב לו רבינו שקודם נסיעתו אמר לבני ביתו "וכי אני נוסע לשבת שם", "ואף שכוונתי הייתה שלא אתעכב שם מ"מ לא רציתי לשנות את מוצא שפתי שאמרתי גם משמעות שלא אשב, לכן לא ישבתי". עד כמה דקדק במוצא שפתיו ונזהר במידת האמת. ואמנם בסוף בטלה הגזירה בזכות עמידתם העיקשת של רבינו ובעל החידושי הרי"מ זי"ע.

דקדוק בהלכה!

מסכת בפני עצמה היתה מידת הדייקנות של רבנו בכל תחום ותחום, אך ביותר היה זה ניכר בקיום דבר ה' זו הלכה, בהם היה מדקדק עד כדי חוט השערה. בכל דבר שקבעו חז"ל שיעור וזמן לדבריהם היה מורה לקיימם כפי שורת הדין ללא חומרות יתרות. ובודאי ללא קולות. אלא כפי שנפסק בשו"ע.

כשהגיע נכדו לפרקו, הוצע עבורו שידוך עם בת עשיר וחסיד מפורסם, ההצעה היתה נראית ראויה והגונה מכל הבחינות, הצדדים הסכימו ביניהם על גמר השידוך, אלא שהיה זה בשבוע שחל בו י"ז בתמוז, והציע אבי הכלה להמתין בכתיבת התנאים עד לאחר תשעה באב. כשנודעה הצעתו לרבינו הורה לבטל את השידוך באמרו, שמדיבור זה נודף חוסר באמונת חכמים, שהרי חז"ל התירו לשדך אפילו בתשעה באב עצמו שמא יקדימנו אחר, ואין ראוי לנכדו להיכנס לבית שבו ההקפדה לנהוג על פי השו"ע איננה מספיק חזקה ושרירה.

הקפדתו ודקדוקו בדברי חז"ל באה לידי ביטוי גם ביחסו הקפדני לכל תג בלשונם. רבינו היה נוהג לשתות משקה חם מאוד, ופעם כששהה עם בנו הרה"ק רבי זאב וולף מסטריקוב זיע"א הגישו להם שתי כוסות תה חמות מאוד, רבינו התחיל תכף לשתות כמנהגו, ורמז לבנו שיתחיל אף הוא לשתות, אמר לו רבי זאב וולף "דער תה קאכט" ואינו יכול עדין לשתותו, גער בו רבינו באמרו איך יכולת להוציא מפיך לשון שהוא לא כדעת חז"ל, שהרי אמרו "כלי שני אינו מבשל", "דער תה קאכט נישט!".

וכשנסתלקה זוגתו מרת יוטא ע"ה ביום ו' טבת תרכ"ד ניגש רבינו אל הארון בו היו מונחים מלבושיה ולקח שמלה אחת והניח בארונו, בהסבירו את מעשיו דכתיב בתורה "וירש אותה" וברצונו לקיים מצוות עשה זו. וכששמע **זאת הרה"ק מקאצק זי"ע** אמר "מי יכול להדמות לאיש כזה שכל איבריו הם תורה וקדושה"!...

שנותיו האחרונות!

כך עברו רוב שנותיו של רבינו עד שנת תרכ"ו. תשע שנים לפני הסתלקותו, שנה בה נסתלק בעל החידושי הרי"מ זי"ע, אז הגיע אליו רבי אליעזר מפולטוסק והתחנן לפני רבינו: "הנה החידושי הרי"מ נסתלק, יתומים היינו, רצוננו להסתופף בצל הקודש ולהתחמם לאורו, וגם לבקש שיקרב כל החפצים לדבק בו", רבינו ניסה בכל כוחו להתנגד למהלך זה כפי הדרך שהתווה לעצמו במשך כל שנות חייו, אך הפצרותיהם החוזרות ונשנות של גדולי ישראל פעלו זאת, ורבינו התחיל להתנהג כדרך האדמורי"ם בפולין, החל לערוך שולחנות לפני החסידים, והיה מקבל קוויטלאך ופדיונות מהבאים אליו. בין המסתופפים בצלו בלטו רבי אלעזר מפולטוסק ורבי יחיאל מאיר מגוסטינין, המונים נהרו לטשכנוב וזכו לקבל מלוא חופניים אור וקדושה, אך יחד עם זאת יש לציין כי רבינו המשיך להתפלל ותיקין ובנוסח אשכנז ולא ויתר על קוצו של יוד מדברי השו"ע, ושילוב הזה משך לעיר הרבה מטובי וחסידי יהודי פולין.

הסתלקותו ומילותיו האחרונות עלי אדמות!

כשהגיע רבינו לגבורות נחלש, והרגיש כי אין בכוחו למלאות את תפקידו בתור רב ואב"ד העיר בצורה המושלמת בה הרגיל את עצמו כל ימי חייו, ולכן העביר בהסכמת בני העיר את עול הרבנות לבנו הצעיר רבי יעקב, שהנהיג את הקהילה תחת עיניו של אביו הגדול. העדה קיבלה באהבה את מרותו, והוא ניהל אותה בצדק, ביושר ובאמונה.

בתחילת חורף שנת תרל"ה חלה רבינו את חוליו אשר ממנו לא קם. בכל רחבי פולין החלה התעוררות של תפילה לרפואתו, וכמו שאמר הגאון רבי אלעזר מפולטוסק בדברי הספד על רבינו "לא נזכר לנו שיהיה רעש כזה, כאשר היה חולה אחד מצדיקי או מגאוני הדור, ולהרבות כך בתפילות בכל המדינה עיר ועיר".

בחודשים האחרונים לחייו, הורע והתרופף מצב בריאותו מיום ליום, כאשר מפעם לפעם התגבר רבינו על חוליו והיה נראה שחזר לאיתנו, אך שוב חלה. בתחילת חודש אדר א', ימים ספורים לפני הסתלקותו, התאספו סביב מיטתו כל בניו, נכדיו ומקורביו, ובירך רבינו כל אחד בברכה הראויה לו. כך היה הולך ונחלש עד שהגיע יום המר והנמהר יום רביעי ה' אדר א' פרשת תרומה בשעה 9.00 בלילה החל רבינו לומר את הפסוק "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך" אותו פסוק שהיה אומר מידי בוקר בעת לכתו להתפלל, ועלתה נשמתו בסערה השמימה!

מסע הלוויתו של רבינו יצא למחרת בשעה 2 בצהרים כשהמוני בית ישראל, ובמרכזם אלפי יהודי העיר טשכנוב, מלווים אותו עד מקום מנוחתו, באוהל שבבית החיים הישן בעיר טשכנוב. בן פ"ו שנים היה כשנסתלק לבית עולמו – **זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן!...**

הדפסת והפצת הגליון

לכבוד יומא דהילולא קדישא של שר התורה

הרה"ק רבי אברהם בן הרה"ק רבי רפאל מטשכנוב זי"ע

לרגל יומא דהילולא ה' אדר – תרל"ה